

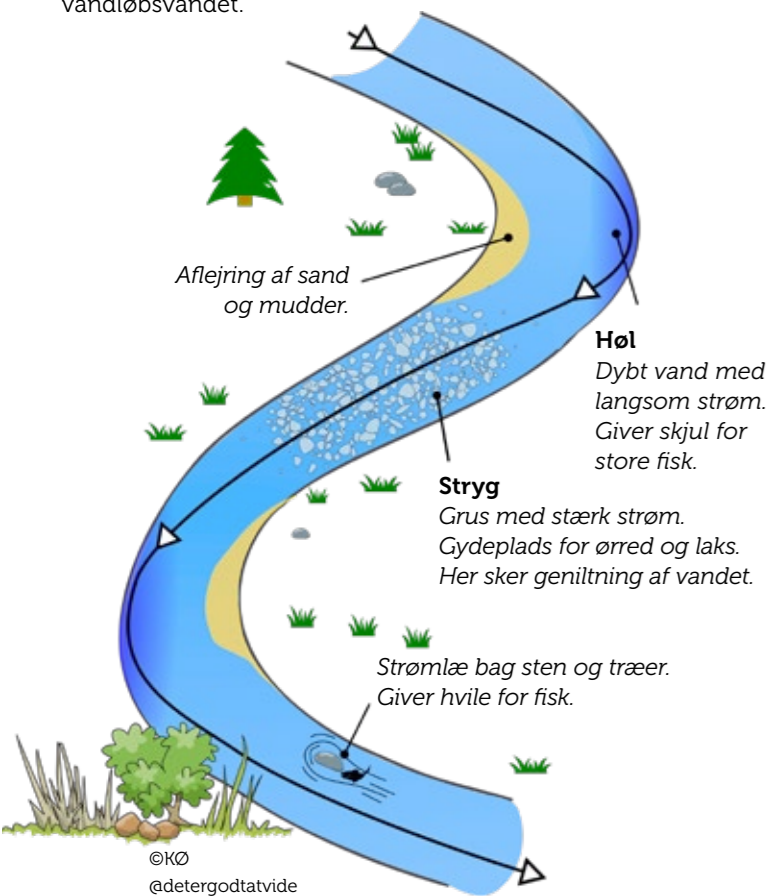
Sammenhæng med landskabet

Naturlig dynamik: Vandløb lå oprindeligt højt i terrænet og oversvømmede dale og enge i våde perioder. Vandløb lægger sand på strækninger med lavt fald og ændrer hele tiden sit forløb.

Træer: Træer, der vokser langs vandløbene, skygger og holder vandet køligt. Deres rødder kan danne skjul for fx fisk. Deres blade er føde for dyrene i vandløbet.

Sten: Store sten i vandløb øger dynamikken, de skaber strøm og strømlæ, der dannes dybe huller og områder, hvor fisk og smådyr kan leve. Små sten danner skjul, gydepladser og bruges af vårfuelaver til at bygge huse.

Næring: Når vand og sand oversvømmer enge, fjernes næring og sediment fra vandet og efterlades på engene. Ved forurening med af organisk stof fx spildevand, falder iltindholdet i vandløbsvandet.

UDE

Restaurering af vandløb, fx Sneslev Lilleå

Formål: Sneslev Lilleå løber fra Nordrup til Suså, og er et eksempel på et vandløb, der er blevet restaureret. Formålet var at genskabe noget af den naturlige dynamik i vandløbet. Sikre gode gyde- og opvækstforhold for ørred i toppen af Suså-systemet.

Tiltag: Der er fjernet sand og lagt sten ud i stedet. Plantet træer. Gravet sandfang, for at undgå sandvandring.

Effekt: Sten danner bedre fysiske forhold og flere leve- og skjulesteder for fisk, smådyr og planter. Træer giver skygge og stabilisere kanterne. Skyggen medvirker til lavere temperatur i vandet, og reducerer planter som tagrør og pindsvineknop

Mindre sand i vandløbet. Sikre at fiskenes æg ikke dækkes og kvæles. Smådyrene har flere levesteder. Reducerer planter som tagrør og pindsvineknop.

Sneslev Lilleå

Oplev naturen

Ud i naturen: På Friluftsguiden.dk kan du finde kort over ruter og kalender med guidede ture. På Udinaturen.dk kan du finde steder at opleve vand, og naturen i det hele taget. Du kan finde inspiration på <https://pilotnaturpark.ringsted.dk/>.

Oplev et vandløb: I Ringsted Kommune kan du komme tæt på Ringsted Å langs Ringsted Oplevelsessti og du kan sejle på dele af Suså og Ringsted Å samt på Haraldsted Sø.

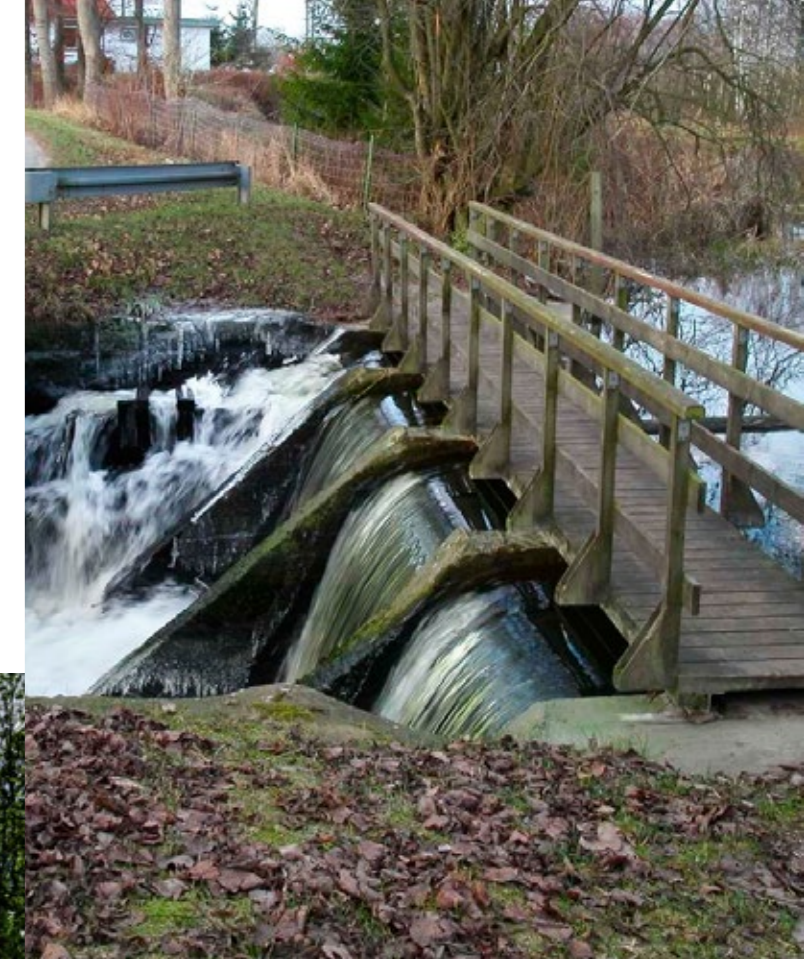
Se insekterne

I foråret er det tid for insekterne at forlade vandløbet for en tid og blive til flyvende insekter. Besøg vandløbene på en solrig og vindstille dag fra april til juli og se de flotte flyvende insekter.

Regler: De fleste vandløb er ejet af private. Du må gå langs vandløb hvor der er en offentlig sti eller hvis du har fået lov af ejer. Du må ikke fiske uden tilladelse.

UDE

Vandløbenes historie

Oprindelse: Vandløb er naturlige i landskabet, og er ikke skabt af mennesker. Naturlige vandløb varierer efter det landskab, de løber igennem

Historie: Vandløb har oprindeligt haft træstykker og sten i forskellige størrelser. I vandløb lever særlige planter, alger, svampe og dyr.

Benyttelse af vandløb: Kraften i vandet har været brugt til at drive vandmøller. Nogle søer og vandløb er inddæmmet for at skabe drikkevandssøer.

Mennesker: Vandløbene er blevet gravet dybere og lige for at sikre mere dyrkningsjord. Træer langs vandløb er blevet fældet, for at kunne fjerne sand og planter med maskiner.

Ferksvandstangloppe *Gammarus pulex*

Kendetegn: Rejeliggende krebsdyr. Hanner op til 2 cm hunnen mindre. Krum krop, lange ben og antenner. Grålig eller grønlig.

Levested: Vandløb med iltrigt vand. Mellem planter og sten. Fremme hele året. Der findes flere arter af tanglopper i Danmark, der også kan leve i søer, og i saltvand.

Levevis: Spiser planter friske eller henfaldne og dyrisk føde. Bliver 1 - 2 år, er kønsmodne efter 6 måneder. Som andre krebsdyr skifter tangloppen ham, for at kunne vokse.

Særligt: Føde for fisk, især ørreder. Er der mange, er det et tegn på at vandet er iltrigt. Hanner og hunner ses tit "hænge sammen". Trækker vejret gennem skallen.

Husbyggende Vårflue *Sericostoma personatum*

Kendetegn: I vandløbet bor denne vårflue i små krumme huse bygget af sandkorn. Hoved og forkrop er mørkebrune. Den voksne har smukke vinger og lange antenner.

Levested: Vandløb med iltrigt vand. Kræver sten og grus. Den voksne kan flyve væk for at finde føde, partner af modsat køn og gode ynglesteder.

Levevis: Larven spiser bølgeblade, trådalger og træ. Den voksne spiser nektar og honningdug. De voksne vårfluer lægger æg på planter over vandløb, fx eng-forglemmigej.

Særligt: Bor 2 - 3 år i vandløbet før den forpupper sig, og bliver til et flyvende insekt. Er flyveklar i april-maj. Der er 167 forskellige vårflue arter i Danmark.

Ørred *Salmo trutta*

Kendetegn: Ørred findes i tre udgaver, hav-, sø- og bækørred. Udseendet bestemmes af hvor fisken vokser op. Hav- og søørred bliver op til 140 cm, mens bækørred ikke bliver over 50 cm.

Fra oven og ned: Havørred, søørred og bækørred

Levested: Alle ørreder har deres første levetid i ferskvand. Den lille havørred, ændre sig til smolt, en lille sølvskinnende fisk, som kan tåle saltvand. Smolten søger ud i havet. De ørreder som bliver i ferskvand, bliver til sø- og bækørred.

Levevis: I den første tid spises smådyr fx tanglopper. De voksne ørreder lever mest af småfisk, krebsdyr og børsteorme. Ørreden skal have højt indhold af ilt og under 22°C.

Særligt: Yngler ved at hunørred "bygger" en gydebanke ved at slå mindre sten op i en banke, hvor æggene lægges. Æggene klækker i april - maj. Ynglen bliver 3 uger

Elritse

Phoxinus phoxinus

Kendetegn: En spraglet lille fisk, siden har en række mørke pletter. Hannen får en farverig gydedragt, smaragdgrøn på siden og rød på bugen. Elritsen er 7 - 10 cm og optræder ofte i stimer.

Levested: Lever i rent, klart og iltrigt vand med god strøm. Foretrækker sten og sandbund med strømlæ bag sten og grene m.m. Findes på Sjælland kun i Suså- og Køge Å systemet.

Levevis: Lever af insekter, orme og andre smådyr som fx vårfluelarver, overfladeinsekter og tanglopper. Gyder i april - maj. De 100 - 500 æg udklækkes efter 4 - 14 dage.

Særligt: Elritsen er vært for unger af tykskallet malermusling. Muslingens larver, hæfter sig fast i elritsens gæller. Larverne lever 5 uger på fisken, hvorefter de falder ned på vandløbsbunden.

Elritse

Vandstjerne

Callitriche sp.

Kendetegn: Spinkle stængler. Korsvis modsatte blade, der flyder på vandet. Vokser under og over vandoverfladen. Blomster uden blade.

Levested: Hovedsageligt i søer og vandløb. Pionerplante i fx motorvejssøer og nye regnvandsbassiner. Ofte næringsrige vande. Kræver gode lysforhold.

Levevis: Danner tætte lysegrønne puder under vandet. Findes i 3 former: sumpform, en rosetform og undervandsform. Nedre del af planten overlever om vinteren. I Danmark findes 7 arter.

Særligt: Danner skjul for småfisk, vandløbsinsekter, tanglopper m.v. Tåler vandløbsvedligeholdelse. Undervandsformen er steril. Fungerer som en levende sten.

Eng-forglemmigej *Myosotis scorpioides*

Kendetegn: Blomsten er lyseblå med en gul midte. Stænglen er kantet og har udstående hår forneden og næsten glat foroven. Op til 50 cm høj.

Levested: På fugtige og næringsrige bunde fx våde enge, vandløbsbanker og søbredder. Udbredt over hele landet. Tåler kortere oversvømmelser.

Levevis: Blomstrer i juli-september. Flerårig plante med insektbestøvning. Frugterne spredes via vand. Visner ned om vinteren som andre staudplanter.

Særligt: Navnet betyder "museøre, der vokser på sumpede steder". Indvandrer hurtigt, når nye levesteder opstår.

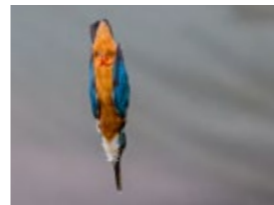
Isfugl *Alcedo atthis*

Kendetegn: På størrelse med en gråspurv. Overvejende blå med orangerød underside og hvid hals. Langt sort/rødt næb. Vingefang ca. 25 cm.

Levested: Ved vandløb, søer og fjorde med klart vand. Reden udgraves i skrænter med en længde på op til 1 m. Sidder på grene ud over vandet, og venter på fisk.

Levevis: Spiser overvejende fisk på op til 10 cm. Vandinsekter og krebsdyr kan også indgå i menuen. Fiskene fanges ved at isfuglen styrtdykker efter dem.

Særligt: Isfuglen bemærkes ofte som et kort blåt glimt og et højt Ziii. Kan ses ved moler og havne om vinteren. Isfuglen har givet form til hurtigtog. Kan ses over hele landet.

Sølvhejre *Ardea alba*

Kendetegn: En stor helt hvid hejre på størrelse med en fiskehejre. Lange mørke ben, som stikker langt bagud i flugt. Har sort næb i yngletiden, og gult resten af året. Vingefang 140 - 170 cm.

Levested: Lavvandede søer, sumpe og rørskov. Yngler ofte i fiskehejre kolonier. Søger føde i søer vandløb, og på enge. Delvis trækfugl.

Levevis: Spiser overvejende fisk. Tager også større vandinsekter og padder. Mindre pattedyr, krybdyr og fugleunger tages i mindre omfang.

Særligt: Ny ynglefugl for Danmark. Ynglede første gang i 2014. I 2022 med 30 ynglepar. Meget synlig på enge og i moser. Ses over hele Danmark.

Mere viden

Arter: Du kan tage et foto, og få et bud på hvad det er for en plante eller insekt, som du ser på ved at bruge den app, som hedder "Arter".

Forskning: På "Arter.dk" kan du også registrere dine fund. Data, der indrapporteres via arter.dk bruges af forskere og myndigheder til at holde øje med udbredelsen af de forskellige dyre- og plantearter.

Mere viden: Brug nettet til at finde mere viden om vandløb og de organismer du møder på din vej fx:

naturbasen.dk

mst.dk/
natur-vand/natur-artsleksikon

fiskepleje.dk

Færdselsregler: Som hovedregel må du færdes til fods på stier og veje om dagen. For færdsel andre steder og om natten, henvises til folderen "Naturen må gerne betrædes - men træd varsomt" fra Naturstyrelsen anbefales. Find den på nst.dk.

Folderen er udgivet af Ringsted Kommune i 2023.

Folderen er udarbejdet af Ude i samarbejde med Teknik- og Miljøcenter, Ringsted Kommune.

Grafisk design: Koch&Falk.

Ringsted
Kommune

Det usynlige mylder af liv i vandløb